

Chapter 17 – one last source

1. Midrash, Shemot Rabbah 49:1

"מים רבים" אלו העובדי כוכבים שנאמר (ישעיה יז) "כהמות ימים יהמיון", ואם היו מתכנסין כל העובדי כוכבים לבטל את האהבה שבין הקב"ה לישראל לא היו יכולים, הוי "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"...

"Great water" – The idolaters, as it says, "Like the roaring of seas they roar." And if all of the idolaters would gather to cancel the love between Gd and Israel, they couldn't do it. "Great water could not extinguish the love"...

Chapter 18

2. Four approaches

• Message to Assyria	You will send the Jews home	Malbim
• Message about Assyria	Sancherev has fallen, the Jews may return	Ibn Ezra
• Message about Mashiach	Mashiach has come; send the Jews home	Radak
• Message about Mashiach	Mashiach has come, the dead are restored	Abarbanel

3. Exile past a river Kings I 4:15; Chronicles I 5:26; Yeshayah 27:12

4. Malbim to Chapter 18

הוי. עתה מפרש המשל, מי הם המון עמים רבים, אומר הוא ארץ החמה אשר מעבר נהרי כוש, שהוא ארץ אשור; השלח. הוא שלח שלוחים אל ישראל... "לכו". אלה הדברים אשר שם בפי הצירים שיאמרו לישראל, ושיעור הכתוב, "אתם גוי קו לקו ומבוסה, לכו מלאכים קלים אל גוי ממשך ומורט", הצירים יאמרו להם, אתם ישראל שאתם גוי שחלקו ארצכם בקו ובססו נחלתכם, אשר בזאו נהרים ארצכם, אין לכם עצה להמלט רק שתלכו מלאכים קלים במהירות אל גוי אשור שהוא גוי ממושך ומורט, היינו שהוא גוי גדול ומדינתו משוכה למרחוק וחרבו מורטה וחדה, והוא עם נורא מן הוא והלאה, ר"ל שמתיראים ממנו ממקום אשר שוכן שם והלאה עד קצה הארץ, ותמסרו אל אשור לעשות עמכם כרצונו.

כל ישרי. גם זה מדברי הצירים של אשור, אומרים, "לא לבד ישראל מוכרחים להמסר אליו, אבל גם כל יושבי תבל... כולכם תראו בעת ישאו נס על ההרים לבא אליכם למלחמה, ואח"כ תשמעו גם קול תרועת המלחמה בעצמו:"

משיב לו הנביא, לא כמחשבותיך אשור! מחשבות ד' צבקות. כי כה אמר ד' אלי. תחלה אשקטה, ואניח לך להחריב עמים רבים, אבל בכל זאת ואביטה במכוני, שהוא ירושלים ובהמ"ק, עליו אביט שלא יעבור רעתך שם: כחם. אהיה דומה שם כחום המיבש אחרי המטר, שהוא משבית רעת המטר ושטיפתו, וגורם שיהיה בו ברכה: וכעב טל. המשבית פעולת חם הקציר ורעתו, כן אשבית רעתך ואהפכנו לברכה ושיהיה לישראל לשם עולם...

בעת ההיא. ואחרי זאת אחרי שיכרתו הרשעים מישראל, אז יובל שי לד' צבקות, ומי יוביל את השי? עם ממשך ומורט, שהוא אשור בעצמו...

5. Ibn Ezra to Chapter 18

צלצל כנפים, כפול מצל, שהיא ארץ רחבה: מעבר לנהרי כוש, שם מלכות אשור: השולח, מי שהוא מנהגו לשלוח בים שלוחים: לכו, אתם מלאכים קלים ובשרו ישראל שברחו וגלו והם מעבר לנהרי כוש... ממושך, הם ישראל שנמשכו ממקומם ככבשים עד שמורטו: ממושך אל עם נורא, הם הכושיים: כל וגו', הטעם כאילו נס נישא על כל הארץ: וכתקוע שופר וגו', לדעת מעשה ד' במחנה סנהריב: טעם "אשקטה" על השכינה שעמדה: ואביטה, ואראה: מכוני, היא ירושלים: כחם, אור: צה עלי אור, אחר הגשם כמו "פיץ ענן אורו" [איוב ל"ז י"א], כי השמש הנקרא אור גם כן הירח, כי כן כתוב לעושה אורים גדולים [תהל' קל"ו ז'], הם סבת גשם במאמר ד':

6. Radak to Chapter 18

אחר שזכר הישועה אשר היתה בימי חזקיהו סמך אליה הישועה הגדולה העתידה להיות בימות המשיח... וקראה צלצל כנפים לרוב הספינות אשר בה, כי בפרש הקלעים בהם ידמו לכנפים וילכו בהם כמו העוף שיעופף בכנפיו והקלעים יעשו צל...

השולח בים צירים - הוא המלך אשר מעבר לנהרי כוש ישלח מלאכים דרך ים: ובכלי גמא ישלחם - פירושו ספינות עשויות מהגומא והם קלות ללכת על פני המים... וענין "צלצל כנפים" שארצותם מסובכים ונסתרים מהרבה בני אדם. ואלה המלאכים ישלחם עם מנחה וגם בני ישראל אשר בארצו ישלחם למנחה, כמו שכתוב בנבואת צפניה... ויאמר למלאכים "לכו מלאכים קלים", כלומר שהם בספינות קלות, כמו שאמר ובכלי גמא לכו אל ישראל שהיו עד עתה גוי ממושך ומורט, שמשכו אותו העובדי כוכבים אלה מזה ואלה מזה ומרטו אותו, כלומר משיכתם אותו היתה במריטת שערם ובשרם, כלומר שהשחיתו גופם וארצם: אל עם נורא מן הוא והלאה - מהיום אשר היה לעם היה עם נורא, רוצה לומר שהיה אדם רואה בהם נפלאות ונוראות שהיה עושה עמהם הקל בטובתם וברעתם, כי בטובתם היו מצליחם על כל גוי, וברעתם היה מכה אותם דרך מוסר...

גוי קו ומבוסה - מעט מעט בססוהו הגוים, וענין קו דרך משל כמו שהבנאי נוטה הקו...

כל יושבי תבל - כמו שיעשה זה אשר מעבר לנהרי כוש כן תעשו כולכם:

וכתקוע שופר - כמו שאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, וזה דרך משל, כי כשירצה אדם לקבץ עם ישא נס בהרים כדי שיראו הנס למרחוק ויבאו, וכן יתקע בשופר וישמעו הקול למרחוק ויבאו. כן יקבצו בני ישראל אל ארצם מפה ומפה בעת הישועה, וכן הגוים יביאו אותם ויקבצו אותם כאלו נשאו להם נס ותקעו בשופר:

כי לפני קציר - המשיל גוג ומגוג והגוים הבאים עמו על ירושלם אחר הישועה לגפן פורחת, וכשהשליך הפרח יהיה הנץ, והנץ יהיה בוסר והבוסר גומל מעט מעט עד שיהיו ענבים בשולות, וזה משל על גוג ומגוג שיבא בעם רב סוסים ופרשים... ופירוש "לפני קציר", "לפני השלמת זמן קציר... והטעם כי כמו שהבוסר גומל יהיה קרוב לבשולו, כן גוג ומגוג כשהיו קרובים לגמור הצלחתם עד שיכבשו ירושלם ויצא חצי העיר בגולה, אז יצא ד' ונלחם בגוים ההם...

7. Abarbanel to Chapter 18

שכל שהפרשה הזאת לא נאמרה על גוג ומגוג, ושאינ ענין השלוחים שישלחו מארץ צלצל כנפים, לדעת אם שבו ישראל לאדמתם כדי לעלות להלחם במ כי אם לבקש אהבתם ולקבל אלקות השם יתברך, כמו שאמר (ישעיה ס, ג) והלכו עמים רבים, ואמרו (שם ב, ג) לכו ונעלה אל הר ד'...

אחשוב שכוש ואותם האומות שמעבר לנהרי כוש היו כולם ממשלת סנחריב, והמה והם בקצוות היישוב לפאה צפונית, ולפי שנזכר למעלה מפלת סנחריב וכל לאומיו שמתו בדרך פלא על אשר שלחו ידם בישראל... לכן סמך אליו "הוי ארץ צלצל כנפים" להודיע שיהיה הפלא ההוא ממפלת סנחריב שגור כפי כל האדם מהאבות אל הבנים עוד כל ימי הארץ, כשישמעו בני אדם תשועת ישראל ישלחו שלוחיהם בספינות דרך ים לבשר את ישראל, ולהכנס באהבתם ולקבל עליהם אמונת הש"י ואלקותו, כי יפחדו אם לא יעשו כן שיצא מלאך ד' ויהרגם, כמו שהרג לחיל סנחריב, ולכן ימהרו אלה לשלוח מלאכים לפנייהם.

והנה קרא לארץ ההיא 'צלצל כנפים' בעבור רוב הצל אשר בה, מפאת האילנות הגדולים אשר על הנהרות, כמו שהיום הזה מעידים אנשי מלכות פורטוגאל"ו ההולכים שמה שכל דרכם היא בנהרות. ואמרו שיש משני עברי הנהרות אילנות גבוהים עד לשמים, והם רבי הענפים והעלים על הנהרות צל מרובה גדול מאד, וספינות הנוצרים עוברים בנהרות תחת אותם צללים שחופפים את הנהרות כמו כנפים. ומפני זה נקרא אותו מחוז "ארץ צלצל כנפים".

"לכו מלאכים קלים" רוצה לומר שילכו בקלות ובמרצה אל ישראל, שהוא הגוי שהיה עד עתה ממושך ומורט מן העמים, ואתה יהיה עם נורא מכאן והלאה עד עולם, ואמרו "מן הוא" כמו מי הוא... "גוי קו ומבוסה", והוא באמת מלשון תקוה ובטחון גדול באלקיו, אף על פי שהיה במבוסה ושלל והכנעה... לכו להביא הגוי הממושך והממורט והגולה בינינו, והוליכו אותם אל עם נורא מן הוא והלאה שהוא ישראל היושבים על אדמתם.

ואמר "כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נס הרים תראו", להגיד כי לא לבד מעבר לנהרי כוש יהיה זה, אבל גם בכל קצוות הארץ ובכל פנותיה כאשר הקב"ה ישא את נסו וישמיע קול שופרו יראו וישמעו אותו לרוב פרסומו. האמנם מהו זה הנס וקול השופר אשר זכר כאן? אין ראוי שיעלה על לב אדם שהוא כפשוטו, כי מכת הנמנעות הוא שירימו נס או יתקעו שופר במקום מן המקומות, שיראו וישמעו אותו בכל כדוריות מקומות הארץ הרחוקים והקרובים, אבל ראוי שיפורש באחד מב' אופנים, האחד שהוא רמז לקיבוץ הגליות ותשועת ישראל... והאופן השני מהפירוש הוא שרצה בזה הנס הפליאה העצומה אשר יעשה ד' יתברך באחרית הימים בזמן קיבוץ הגליות, והוא נס תחיית המתים שבאמצעותו יכירו וידעו כל יושבי תבל אמתת אלקות ד' יתברך ויקראו בשמו...

ועל כן אמר הנביא כאן "כי כה אמר ד' אלי אשקטה ואביטה במכוני וגו'", כי מלת "אלי" בפסוק הזה מורה שהנביא על עצמו אמרו, שאמר לו הש"י על עצמו, והוא על דרך מה שאמר המלאך לדניאל (דניאל יב, ג) "ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין", כן אמר ד' לישעיהו שימות וישקוט מהמיית העולם, כי ההשקט האמתי הוא עם המות... ואחרי המות "אביטה במכוני", ר"ל שאעמוד לגורלי לקץ הימים, ואשוב להביט במכוני שהוא הגוף שהוא משכן הנפש. ואמר שהנפש אשר תחול על הגוף בזמן התחייה, לא תחול בו כמו שתחול בילדים בלתי נשלמת ותצטרך אל הגידול והלימוד, אבל יהיה זה כחום צח עלי אור, ר"ל שהמקבל יהיה מוכן כאור הבהיר, והיורד עליו שהיא הנפש יהיה כחום צח....